Vol 5 Issue 5 June 2015

ISSN No : 2230-7850

International Multidisciplinary Research Journal

Indian Streams Research Journal

Executive Editor
Ashok Yakkaldevi

Editor-in-Chief
H.N.Jagtap

Welcome to ISRJ

RNI MAHMUL/2011/38595 **ISSN No.2230-7850**

Indian Streams Research Journal is a multidisciplinary research journal, published monthly in English, Hindi & Marathi Language. All research papers submitted to the journal will be double - blind peer reviewed referred by members of the editorial board.Readers will include investigator in universities, research institutes government and industry with research interest in the general subjects.

International Advisory Board

Flávio de São Pedro Filho
Federal University of Rondonia, Brazil

Kamani Perera
Regional Center For Strategic Studies, Sri Lanka

Janaki Sinnasamy
Librarian, University of Malaya

Romona Mihaila
Spiru Haret University, Romania

Delia Serbescu
Spiru Haret University, Bucharest, Romania

Anurag Misra
DBS College, Kanpur

Titus PopPhD, Partium Christian University, Oradea,Romania

Mohammad Hailat
Dept. of Mathematical Sciences, University of South Carolina Aiken

Abdullah Sabbagh
Engineering Studies, Sydney

Ecaterina Patrascu
Spiru Haret University, Bucharest

Loredana Bosca
Spiru Haret University, Romania

Fabricio Moraes de Almeida
Federal University of Rondonia, Brazil

George - Calin SERITAN
Faculty of Philosophy and Socio-Political Sciences Al. I. Cuza University, Iasi

Hasan Baktir
English Language and Literature Department, Kayseri

Ghayoor Abbas Chotana
Dept of Chemistry, Lahore University of Management Sciences[PK]

Anna Maria Constantinovici
AL. I. Cuza University, Romania

Ilie Pintea,
Spiru Haret University, Romania

Xiaohua Yang
PhD, USA

......More

Editorial Board

Pratap Vyamktrao Naikwade
ASP College Devrukh,Ratnagiri,MS India

R. R. Patil
Head Geology Department Solapur University,Solapur

Rama Bhosale
Prin. and Jt. Director Higher Education, Panvel

Salve R. N.
Department of Sociology, Shivaji University,Kolhapur

Govind P. Shinde
Bharati Vidyapeeth School of Distance Education Center, Navi Mumbai

Chakane Sanjay Dnyaneshwar
Arts, Science & Commerce College, Indapur, Pune

Awadhesh Kumar Shirotriya
Secretary,Play India Play,Meerut(U.P.)

Iresh Swami
Ex - VC. Solapur University, Solapur

N.S. Dhaygude
Ex. Prin. Dayanand College, Solapur

Narendra Kadu
Jt. Director Higher Education, Pune

K. M. Bhandarkar
Praful Patel College of Education, Gondia

Sonal Singh
Vikram University, Ujjain

G. P. Patankar
S. D. M. Degree College, Honavar, Karnataka

Maj. S. Bakhtiar Choudhary
Director,Hyderabad AP India.

S.Parvathi Devi
Ph.D.-University of Allahabad

Sonal Singh,
Vikram University, Ujjain

Rajendra Shendge
Director, B.C.U.D. Solapur University, Solapur

R. R. Yalikar
Director Managment Institute, Solapur

Umesh Rajderkar
Head Humanities & Social Science YCMOU,Nashik

S. R. Pandya
Head Education Dept. Mumbai University, Mumbai

Alka Darshan Shrivastava
Shaskiya Snatkottar Mahavidyalaya, Dhar

Rahul Shriram Sudke
Devi Ahilya Vishwavidyalaya, Indore

S.KANNAN
Annamalai University,TN

Satish Kumar Kalhotra
Maulana Azad National Urdu University

Address:-Ashok Yakkaldevi 258/34, Raviwar Peth, Solapur - 413 005 Maharashtra, India
Cell : 9595 359 435, Ph No: 02172372010 Email: ayisrj@yahoo.in Website: www.isrj.org

International Recognized Double-Blind Peer Reviewed Multidisciplinary Research Journal
Indian Streams Research Journal
ISSN 2230-7850 Impact Factor : 3.1560(UIF)
Volume - 5 | Issue - 5 | June - 2015 Available online at www.isrj.org

गौडगांव (अक्कलकोट) : एक उद्योनमुख धार्मिक पर्यटन स्थळ

लता नागनाथराव अंबेवाले
भूगोल विभाग, खेडगी महाविद्यालय, अक्कलकोट.

Short Profile
Lata Nagnathrav Anbewale is working at Department of Geography in Kedgi College, Akkalkot .

सारांश
अक्कलकोट तालुक्यातील गौडगाव हे भौगोलिक स्थळ गेल्या 5 ते 10 वर्षापासून एक धार्मिक पर्यटन म्हणून उदयास आलेले आहे व ते आर्थिक, सामाजिक, घटकात विकसीत होत आहे. प्रस्तूत शोधनिंबधामध्ये पुर्वीची सामाजिक व आर्थिक स्थिती यांचा तुलनात्मक अभ्यास सध्यस्थितीशी केलेले आहे.

प्रस्तावना :
पर्यटन ही अनादी काळापासून चालत आलेली प्रक्रिया आहे. पूर्वी ग्रिक, रोमन, अरब लोक हे आपल्या व्यापार, वाणिज्य, धर्म व इतर गोष्टींसाठी जगातील अनेक भागात नवनवीन शोध घेण्यासाठी जात असे. विविधतेने नटलेल्या भारताची पर्यटनीय आणि निसर्गरम्य ठिकाणांची तसेच धार्मिक स्थळांची भेटी देणे आजच्या आधुनिक काळातील शहरीकरण, स्पर्धात्मक जीवन व ताणतणावाचे जीवन तसेच लोकांना शहरी जीवनांपासून दूर राहण्यासाठी भाग पडतात म्हणून भारतात पर्यटन हे अत्यंत महत्वाचा घटक म्हणून उदयास आला आहे. गौडगांव हे सोलापूर जिल्ह्यातील अक्कलकोट तालुक्यातील एक आधुनिक प्रसिध्दी पावलेला पर्यटन स्थळ आहे.

उद्देश :गौडगांव उद्योनमुख धार्मिक पर्यटन केंद्राचे सामाजिक, धार्मिक दृष्टीने अभ्यास करणे.

अभ्यासपध्दती : सदरील पेपरच्या माहिती संकलनासाठी गौडगांव धार्मिक स्थळांना भेटी देऊन मुलाखत, प्रश्नावली इ. पध्दतीचा अवलंब केला आहे.जमा केलेली माहिती संख्या तंत्राच्या सहाय्याने विश्लेषण केले.

स्थान : सोलापूर जिल्ह्यातील अक्कलकोट तालुक्यापासून १२ किलोमीटर अंतरावर पश्चिम दिशेस आहे व अक्कलकोट रेल्वेस्टेशन पासून २ किलोमीटर अंतरावर श्रीक्षेत्र गौडगांव हे पर्यटन क्षेत्र आहे.

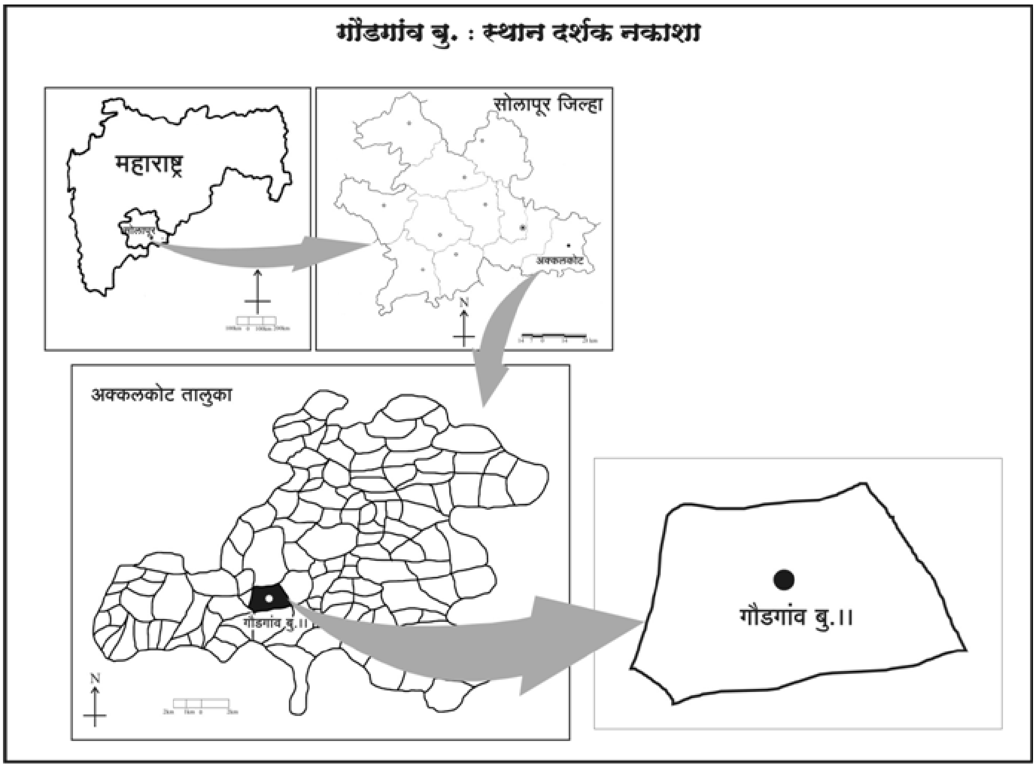

गौडगांवची ऐतिहासिक पार्श्वभुमी : श्रीक्षेत्र गौडगांव (बु.) हे दक्षिणमुखी मारुतीचे जागृत व मनोकामना पूर्ण करणारे स्थान म्हणून सर्वत्र आधुनिक म्हणजे अलिकडील ५ ते ६ वर्षातील प्रचिती मिळालेला दक्षिणमुखी हनुमान होय. हे जागृत हनुमान मंदिर सुमारे चारशे वर्षापूर्वीचे आहे. हनुमान अवतार रामदास स्वामींनी या मारुतीची स्थापना केली. या मारुतीच्या दर्शनाने संकट, समस्या, वास्तुदोष नाहीसे होते. म्हणून संकटमोचन मारुती म्हणतात. हा हनुमान शेंडीधारी आहे. अशाप्रकारचे क्विचित असतात. या हनुमानाच्या शरीराभोवती शेपटी आहे. या मंदिराचा गाभारा छोटासा असून खाली वाकूनच प्रवेश करावे लागते. संपूर्ण भारतात काहींच ठिकाणी म्हणजे बोटावर मोजण्या इतकेच अशा दक्षिणमुखी हनुमान आहेत. त्यातलाच हा एक गौडगांव दक्षिणमुखी जागृत हनुमान होय. या ठिकाणचे प्रवेशद्वार ३ फुट उंचीचे आहे. गाभाऱ्याचे क्षेत्रफळ ८ बाय ८ फूट एवढे आहे. संपूर्ण मंदिराचे क्षेत्रफळ ६० बाय १०० फूट एवढे आहे.

सारणी क्र. १ गौडगांव पर्यटकांचे राज्यानुसार वर्गीकरण

A.H$.	n`©QH$m§M amÁ`mZgma dJuH$aU	EHy$U g»`m	Q)¸\$dmar
1	_hmamï	63	47.22
2	H$Zm©QH$	30	22.72
3	AmYàXe	20	15.15
4	BVa amÁ`	19	14.39
	EHy$U	132	100%

स्तोत्र : पर्यटकांच्या प्रश्नावलीनुसार

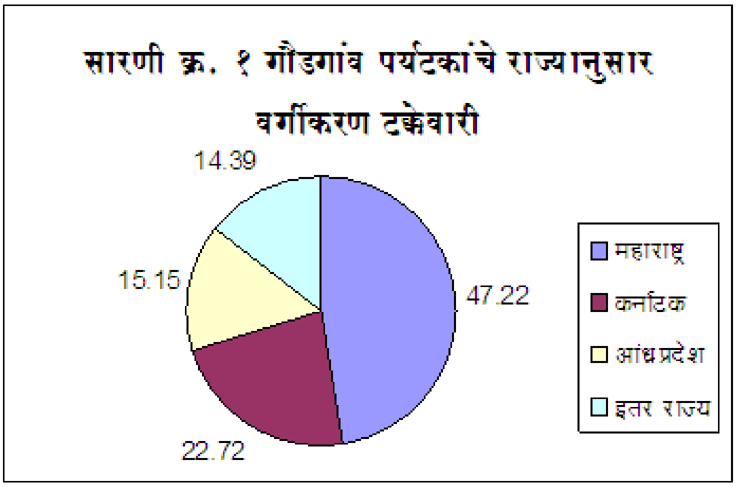

गौडगांवातील पर्यटकांची गर्दीचा कालावधी : गौडगांवातील मुख्यतः विशिष्ट अशा कालावधीत पर्यटकांची गर्दी असते.

शनिवार : हा मुख्यतः शनीचा वार परंतु हनुमान भक्तांना शनिवारी हनुमानाच्या दर्शनाने प्रसन्न होतात. या ठिकाणी पर्यटक हे कर्नाटक, महाराष्ट्र, आंध्रप्रदेश या राज्यातून भक्तीभावाने मुख्यतः शनिवारी येण्याचा प्रयत्न करतात.

मंगळवार :मंगळवार हा हनुमानाचा वार मानला जातो. गौडगांव येथे मुख्यतः ६० ते ६५ हजार लोक दर्शनासाठी येतात.

अमावस्या : महिन्याच्या प्रत्येक अमावस्येला पर्यटक आपल्या श्रध्दा, भक्ती भावनेने आपली मनोकामना पूर्ण होण्यासाठी हनुमानाचे दर्शन घेतात.

हनुमान जयंती : या दिवशी तालुक्यातील तसेच जवळपासच्या शहरातून व विविध राज्यातून लोकांची गर्दी या दिवशी दिसून येते.

सारणी क्र. २ पर्यटकांचा भेटीचा दिवस

A.H$.	n`QH$ ^QrMm {Xdg	n`QH$mMr g»`m
1	e{Zdma	60,000
2	_Ji dma	55,000
3	A_mdñ`m	70,000
4	hZ_mZ O`Vr	80,000

स्तोत्र : सर्वेक्षणानुसार

मंदिर परिसरात आढळणाऱ्या सोयी सुविधा :

१)अन्नछत्र :गौडगांव या ठिकाणी सर्व भक्तांना विशेषतः अमावस्या आणि हनुमान जयंती, शनिवारी या दिवशी प्रसादाचा कार्यक्रम किंवा प्रसाद हे वाटप होते.

२)पिण्याच्या पाण्याची सुविधा : याठिकाणी सर्व पर्यटकांना बोरवेल, हापसा, पाण्याची टाकी अश्याप्रकारे याठिकाणी पाण्याची सुविधा उपलब्ध आहे.

३)दुकानांची मांडणी : याठिकाणी गौडगांव हे ग्रामीण दैवत असल्याने या भागात विशिष्ट अशा लहान-लहान दुकानांची मांडणी किंवा दुकाने

भरतात. विशेषतः लहान मुलांची खेळणी, पुजेचे साहित्य इ.
४)वाहतुकीच्या सोयी :याठिकाणी अक्कलकोट तालुक्यामधील वाहतुक व्यवस्था पाहिली असता पर्यटकांना अत्यंत सोयीची वाहतूक व्यवस्था आहे.सर्वप्रथम अक्कलकोटला येण्यासाठी रेल्वे वाहतूक सुविधा अत्यंत सोयीची वाहतूक व्यवस्था आहे. या रेल्वेस्टेशनवरुन हा दक्षिणमुखी हनुमान अत्यंत जवळ २ किलोमीटर अंतरावर आहे.
५)निवासाची सोय :याठिकाणी भक्तांना विशेषतः राहण्याची सोय आज सद्यस्थितीत उपलब्ध नाहीत. परंतू आजचा विकास पाहिला तर पुढील दोन ते चार वर्षात ही सोय देखील पर्यटकांना उपलब्ध होतील.

निष्कर्ष -

सोलापूर जिल्ह्यातील अक्कलकोट तालुका हा अत्यंत महत्वपूर्ण पर्यटन परिसर हे नैसर्गिक सौंदर्याने नटलेला असून त्या तालुक्याला धार्मिक आणि ऐतिहासिक स्थळांची साथ मिळालेली आहे. गौडगांव हे आज दक्षिणमुखी हनुमान अत्यंत भावपूर्वक विश्वास पर्यटकांच्या मनामध्ये उमटलेला हनुमान आज दिवसें-दिवस महती वाढत चाललेली आहे.

१)जागृत दक्षिणमुखी हनुमान यामुळे गौडगांवचा विकास हळुहळु होताना दिसून येतो.
२)याठिकाणच्या पर्यटकांमध्ये कर्नाटक, महाराष्ट्र, आंध्रप्रदेश या राज्यातील लोकांची गर्दी जास्त असल्याचे दिसून येते.
३)याठिकाणच्या पर्यटकांमध्ये वयाची गणना करता येत नाही या ठिकाणी सर्वच वयोगटातील भक्तांची गर्दी असते.

शिफारशी -

गौडगांव हे परिसर नैसर्गिकदृष्ट्या आकर्षक मनमोहक असल्याने या स्थानाचा विकास दिवसेंदिवस होत आहे. येथील स्थानिक लोकांनी घेतलेल्या जबाबदारीमुळे या पर्यटन स्थळाचा विकास घेण्यास मदत घेत आहे. गौडगांव या परिसराचा अभ्यास करताना अनेक गोष्टी उणिवा प्रकर्षाने जाणवल्याने मी माझ्यामते शिफारशीमध्ये मांडण्याचा प्रयत्न केलेला आहे.

१)पिण्याच्या पाण्याची सोय योग्य प्रकारे नसल्याचे निदर्शनास आले.
२)नकाशाची सोय नसल्याने पर्यटकांना याचा त्रास जाणवतो.
३)मंदिराची रचना नविन पध्दतीने करावी त्याने मंदिरातील गर्दी कमी होण्यास मदत होईल व दर्शन व्यवस्थीत मिळेल.
४)दळणवळणाची महत्वपूर्ण सोय याठिकाणी होणे गरजेचे आहे.

संदर्भ ग्रंथ :

१)खतीब के.ए. : पर्यटन भूगोल
२)आनंद बा. घोडके : दक्षिणमुखी जागृत मारुती
३)कुलकर्णी दत्त : महाराष्ट्रातील पर्यटन भूगोल

१)डॉ.डी.जी. माने
भूगोल विभाग प्रमुख, स्वामी विवेकानंद महाविद्यालय, ता. अहमदपूर, जि. लातूर
२)**डॉ. एस.सी. आडवितोटे**
भूगोल विभाग प्रमुख, खेडगी महाविद्यालय, अक्कलकोट
३)सौ. एल.एन. अंबेवाले
भूगोल विभाग, खेडगी महाविद्यालय, अक्कलकोट

Publish Research Article
International Level Multidisciplinary Research Journal For All Subjects

Dear Sir/Mam,

We invite unpublished Research Paper,Summary of Research Project,Theses,Books and Book Review for publication,you will be pleased to know that our journals are

Associated and Indexed,India

- International Scientific Journal Consortium
- OPEN J-GATE

Associated and Indexed,USA

- Google Scholar
- EBSCO
- DOAJ
- Index Copernicus
- Publication Index
- Academic Journal Database
- Contemporary Research Index
- Academic Paper Databse
- Digital Journals Database
- Current Index to Scholarly Journals
- Elite Scientific Journal Archive
- Directory Of Academic Resources
- Scholar Journal Index
- Recent Science Index
- Scientific Resources Database
- Directory Of Research Journal Indexing

Indian Streams Research Journal
258/34 Raviwar Peth Solapur-413005,Maharashtra
Contact-9595359435
E-Mail-ayisrj@yahoo.in/ayisrj2011@gmail.com
Website : www.isrj.org